

<https://doi.org/10.48269/2451-0610-ksm-2024-004>

Krzysztof Koźbiał

dr hab., prof. UJ, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
<https://orcid.org/0000-0001-6124-5341>
krzysztof.kozbial@uj.edu.pl

Republika Czeska wobec rosyjskiej agresji na Ukrainę z 2022 roku. Konsekwencje polityczne, gospodarcze i społeczne

Wprowadzenie

Dzień 24 lutego 2022 r., kiedy to rozpoczęła się agresja Rosji na Ukrainę, z pewnością przejdzie do historii nie tylko Europy. W efekcie niczym niesprokowanej agresji doszło do podważenia stabilności politycznej i gospodarczej Starego Kontynentu. Następstwa inwazji w szczególności dotknęły państwa sąsiadujące z Ukrainą, lecz nie tylko. Takim państwem jest bez wątpienia Republika Czeska – choć nie sąsiaduje z Ukrainą, to w istotnym stopniu została dotknięta skutkami rosyjskiej agresji: politycznymi, ekonomicznymi oraz społecznymi. Każdy z nich autor niniejszego artykułu ocenia jako ważny, niekiedy wręcz przełomowy, wpływający bezsprzecznie na funkcjonowanie państwa i jego politykę w perspektywie krótko- i długoterminowej, zarówno pod względem wewnętrznym, jak i zewnętrznym.

W artykule starano się odpowiedzieć na następujące pytania badawcze: po pierwsze, w jakim stopniu agresja rosyjska na Ukrainę dotknęła Republikę

Czeską? po drugie, jakie były bezpośrednie konsekwencje konfliktu dostrzegalne w Czechach? po trzecie, w jaki sposób na aktualne wydarzenia reagowały czeskie władze i czeskie społeczeństwo?

W pracy nad tekstem wykorzystano typowe dla nauk o polityce i administracji metody badawcze, tj. analizę instytucjonalno-prawną, analizę zastanych danych statystycznych i literatury przedmiotu (bardzo ograniczonej – z uwagi na to, że jest to nowa problematyka) oraz metodę analizy historycznej.

Konsekwencje polityczne

Konsekwencje o charakterze politycznym sprowadzały się początkowo przede wszystkim do szybkiej i stanowczej reakcji władz Republiki, reakcji wspierającej Ukrainę i krytykującej Rosję. Zauważalna stała się również szybka zmiana nastawienia głowy państwa w stosunku do Rosji. Z kolei rząd czeski stał się jednym z głównych orędowników wprowadzenia dotkliwych sankcji wobec agresora, czemu dano wyraz m.in. na forum Unii Europejskiej.

Do momentu rosyjskiej agresji na Ukrainę Republika Czeska prowadziła dość niejednoznaczną politykę wobec Federacji Rosyjskiej: pod względem kontaktów ekonomicznych były one coraz bardziej pogłębione, lecz pod względem politycznym wpływały na nie aktualne wydarzenia. Szczególnie polityka prezydenta Miloša Zemana była oceniana jako kontrowersyjna, przez lata był on wręcz promotorem przyjaznych kontaktów z Moskwą. Jego nastawienie było zasadniczo podobne do polityki rządu premiera Andreja Babiša (w latach 2017–2021), zwłaszcza pod względem ekonomicznym, gdyż na polu polityki dały się zauważyć istotne różnice.

Rosja, jako prawny spadkobierca Związku Radzieckiego, była w Czechach do pewnego momentu pozytywnie oceniana w badaniach opinii publicznej. W 2011 r. 63% pytanych oceniało kontakty obu państw jako dobre bądź raczej dobre, dwa lata później czyniło to 61%, a w 2018 r. jeszcze 58%. W badaniu przeprowadzonym na przełomie listopada i grudnia 2021 r. 35% oceniło, że stosunki te są dobre lub raczej dobre, z kolei 59% ankietowanych uznało, że są one złe lub raczej złe¹. Widoczna była zatem zmiana postrzegania.

Spadek pozytywnych ocen dla Rosji był pochodną wydarzeń mających miejsce po 2014 r. Największym rzecznikiem bliskiej kooperacji z Moskwą był

¹ *Občané o vztazích ČR s některými zeměmi – listopad/prosinec 2021*, Centrum pro výzkum veřejného mínění, <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/mezinarodni-vztahy/5532-obcane-o-vztazich-cr-s-nekterymi-zememi-listopad-prosinec-2021> [dostęp: 20.01.2023].

prezydent Zeman, spotykający się z Putinem i wspierający powstanie gazociągu Nord Stream 2. Z inicjatywy Zemana od 2018 r. miało miejsce coroczne czesko-rosyjskie forum dyskusyjne, w którym brali udział m.in. pracownicy uczelni. Tego rodzaju działania wspierali częściowo politycy rządzącego ugrupowania ANO oraz przedstawiciele Komunistycznej Partii Czech i Moraw (Komunistická strana Čech a Moravy, KSČM), popierającej ówczesną koalicję rządową².

Już po zajęciu w 2014 r. przez Rosję Półwyspu Krymskiego i części obwodów donieckiego i ługańskiego czeski prezydent kwestionował skuteczność sankcji wobec Rosji. W wywiadzie ze stycznia 2015 r. dla Polskiego Radia przekonywał, że sankcje przyczyniają się do wzrostu popularności prezydenta Putina i są nieskuteczne. Mało tego, określał rosyjskiego prezydenta mianem „sojusznika Zachodu”³ w walce z islamizmem i postulował zacieśnienie stosunków między Unią Europejską i Rosją⁴. Była to wypowiedź dość ekscentryczna na tle przywódców innych państw europejskich, świadcząca o wręcz fatalnym rozpoznaniu sytuacji międzynarodowej.

Po 2014 r. dość podobne stanowisko wobec Rosji zachowywał rząd premiera Bohuslava Sobotki. Z jednej strony krytykowano zajęcie Krymu, z drugiej jednak negatywnie oceniano sankcje Unii Europejskiej i zwiększanie obecności NATO w Europie. Premier próbował tłumaczyć to stanowisko tym, że podobnie na te kwestie patrzą Francuzi czy Austriacy, a konflikt należy rozwiązać na drodze dyplomatycznej. Zarówno czeskiemu prezydentowi, jak i premierowi chodziło raczej o to, aby kontakty rosyjsko-czeskie jak najmniej ucierpiały, szczególnie pod względem gospodarczym⁵. Zeman w 2016 r. dał temu wyraz po raz kolejny, oceniając, że sankcje były wręcz niepotrzebne, zaznaczając raz jeszcze, że głównym wrogiem Unii i Rosji jest terroryzm⁶. W podobnym tonie – nawołując do zbliżenia Rosji i Unii i uznając, że aneksja Krymu jest faktem – prezydent

² Ł. Ogrodnik, *Komplikacje w stosunkach Czech z Rosją*, „Biuletyn PISM” 16.12.2019, nr 179(1927), www.pism.pl/upload/images/artykuly/fcfab0f3-7a93-4489-a360-f058e154b5f8//1576664784100.pdf.

³ *Milosz Zeman: sankcje Zachodu wobec Rosji zwiększają popularność prezydenta Putina*, Jedyńka Polskie Radio, 24.01.2015, <https://jedyńka.polskieradio.pl/artykul/1360730> [dostęp: 27.10.2022]. Chodziło o wzrost czeskiego eksportu do Rosji, szczególnie widocznego w sferze maszyn i samochodów (samochody Škody były montowane w Kałudze i Niżnym Nowogrodzie).

⁴ *Ibidem*.

⁵ J. Groszkowski, *Polityka Czech wobec Rosji – biznes i wartości*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 11.06.2014, www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-06-11/polityka-czech-wobec-rosji-biznes-i-wartosci [dostęp: 27.10.2022].

⁶ R. Szoszyn, *Zeman: znieść sankcje wobec Rosji*, Rzeczpospolita, 16.02.2016, www.rp.pl/swiat/art3908251-zeman-zniesc-sankcje-wobec-rosji [dostęp: 28.11.2022].

Zeman wypowiedział się podczas Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy w październiku 2017 r. Całe przemówienie Zemana potwierdzało jego wręcz przyjacielskie nastawienie do Rosji⁷.

W 2017 r. Zeman miał okazję dwukrotnie spotkać się z rosyjskim przywódcą. Najpierw w maju w Pekinie podczas forum „Pasa i Drogi” (chińskiej koncepcji zbliżenia do Europy Środkowej), a następnie, w listopadzie, w Soczi podczas czterodniowej wizyty w Federacji Rosyjskiej. Czeski prezydent opowiedział się za zakończeniem sankcji wobec Rosji. Rozmowy zdominowały jednak kwestie gospodarcze (współpraca w dziedzinie przesyłu gazu oraz potencjalna kooperacja dotycząca czeskich elektrowni atomowych)⁸.

Ważne znaczenie odgrywały także wydarzenia na poziomie lokalnym, szczególnie w Pradze, której prezydentem w 2018 r. został polityk Czeskiej Partii Piratów (Česká pirátská strana) Zdeňek Hřib. Napięcie w kontaktach czesko-rosyjskich wzmożła polityka historyczna skupiona wokół pomników. W 2019 r. doszło do usunięcia pomnika marszałka Iwana Koniewa, natomiast rok później odsłonięto pomnik, który upamiętniał żołnierzy Rosyjskiej Armii Wyzwoleńczej, kolaborujących z III Rzeszą, co z kolei spotkało się z protestami Rosji⁹.

Kryzys w relacjach Pragi z Moskwą pogłębił się w kwietniu 2021 r. Rząd premiera Babiša ogłosił wówczas wydalenie 18 rosyjskich dyplomatów, określonych mianem szpiegów, w odpowiedzi z Rosji wydano 16 dyplomatów czeskich, co w praktyce doprowadziło do paraliżu działań czeskiej ambasady. Wydalenie Rosjan było następstwem raportu Informacyjnej Służby Bezpieczeństwa (Bezpečnostní informační služba, BIS), według której służby rosyjskie były odpowiedzialne za wybuchy w składach amunicji w miejscowości Vrbětice w południowo-wschodnich Czechach¹⁰. Miało to miejsce w 2014 r., zginęło dwóch czeskich obywateli. Rosja nie przyznała się do zarzutów, strona czeska zażądała odszkodowań, w praktyce trudno przypuszczać, aby do tego kiedykolwiek

⁷ M. Syruček, *Prezidenti. Jejich role a odpovědnost*, Brána, Praha 2018, s. 254–256.

⁸ *Prezydent Czech spotkał się w Rosji z Władimirem Putinem. Mówił o zakończeniu sankcji*, Gość Niedzielny, 21.11.2017, www.gosc.pl/doc/4330710.Prezydent-Czech-spotkal-sie-w-Rosji-z-Wladimirem-Putinem-Mowil [dostęp: 26.10.2022].

⁹ K. Koźbiał, *Czeska Partia Piratów jako nowe ugrupowanie w systemie partyjnym Czeskiej Republiki*, [w:] *Postulaty polityczne i wyborcze partii politycznych*, red. A. Kruk, Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra 2021, s. 171. Dodatkowo prezydent czeskiej stolicy zmienił nazwę placu, przy którym mieści się ambasada rosyjska, na plac im. Borysa Niemcowa.

¹⁰ Ł. Ogrodnik, *Kryzys relacji czesko-rosyjskich siedem lat po wybuchach w Vrbeticach*, „Komentarz PISM” 21.04.2021, nr 33/2021, www.pism.pl/upload/images/artykuly/d681ff56-028b-41ec-9534-98aa749efa47//1619006692420.pdf.

doszło. Konsekwencją ujawnionych informacji było wykluczenie rosyjskiej firmy Rosatom z przetargu na rozbudowę elektrowni atomowej w Dukovanach. Według niektórych ocen po kwietniu 2021 r. stosunki obu państw miały nie być już nigdy takie same¹¹. W pewnym sensie były to prorocze słowa.

Wszystkie te wydarzenia przyczyniły się do coraz gorszego postrzegania Rosji przez czeskie społeczeństwo. Po agresji na Ukrainę z lutego 2022 r. obraz ten jeszcze się pogorszył. W badaniach przeprowadzonych na przełomie listopada i grudnia 2021 r. pytano o sympatię do poszczególnych państw (w skali od 1 do 5, przy czym 1 oznaczało dużą sympatię, a 5 brak sympatii). Spośród 13 państw, o które pytano, Rosja otrzymała średnią notę 3,22, wyprzedzając jedynie Chiny¹².

Obie agresje rosyjskie na zachodniego sąsiada spowodowały spadek zaufania do prezydenta Putina w czeskim społeczeństwie. W marcu 2022 r. nie wierzyło mu aż 84% ankietowanych, co oznaczało spadek w odniesieniu do poprzedniego badania (z listopada 2021 r.) o 15 pkt procentowych¹³. Żaden aktywny polityk w stosunkach międzynarodowych nie miał tak fatalnych ocen.

Prezydent Zeman diametralnie zmienił opinię na temat Rosji już w dniu agresji. Nazwał agresję „zbrodnią przeciw pokojowi”¹⁴ i wezwał do nałożenia na Rosję surowych sankcji. Uważał za stosowne odcięcie Rosji od systemu SWIFT. Równocześnie prezydent Putin został nazwany przez Zemana szaleńcem¹⁵. Retoryka ta znacznie odbiegała od wcześniejszych wypowiedzi czeskiej głowy państwa. Zeman jeszcze tydzień wcześniej uznawał informacje amerykańskiego wywiadu o potencjalnym wybuchu wojny za niewiarygodne. Zmiana w podejściu do Rosji, wymuszona nowymi okolicznościami, była widoczna w kolejnych tygodniach agresji na Ukrainę. W czerwcu Zeman w wywiadzie dla ukraińskiego oddziału Radia Wolna Europa stwierdził, iż Putin powinien zostać postawiony przed sądem w swojej ojczyźnie, ponieważ wpędził kraj w izolację i przyczynił

¹¹ A. Pędziwol, *Konflikt Czechy-Rosja. Nic już nie będzie tak samo*, Deutsche Welle, 23.04.2021, www.dw.com/pl/konflikt-czechy-rosja-nic-ju%C5%BC-nie-b%C4%99dzietak-samo/a-57306989 [dostęp: 20.10.2022].

¹² *Sympatie české veřejnosti k některým zemím – listopad/prosinec 2021*, Centrum pro výzkum veřejného mínění, https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5499/f9/pm220202.pdf [dostęp: 20.10.2022].

¹³ *Důvěra vybraným politikům v mezinárodním kontextu – jaro 2022*, Centrum pro výzkum veřejného mínění, https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5534/f9/pm220624.pdf [dostęp: 22.10.2022].

¹⁴ *Prezident Czech: Mylilem się. Putin to szaleńiec, trzeba go odizolować*, Rzeczpospolita, 24.02.2022, www.rp.pl/dyplomacja/art35749821-prezydent-czech-mylilem-sie-putinto-szaleniec-trzeba-go-odizolowac [dostęp: 26.10.2022].

¹⁵ *Ibidem*.

się do spowolnienia jego rozwoju. Oprócz tego – w ocenie czeskiej głowy państwa – powinien zostać postawiony przed trybunałem wojennym z powodu zbrodni, do których doszło w czasie agresji¹⁶.

Stanowczą reakcję podjął również nowy czeski rząd, dla którego było to w praktyce pierwsze wyzwanie polityczne. Gabinet pod przewodnictwem premiera Petra Fiali rozpoczął pracę w styczniu 2022 r. w wyniku wyborów do Izby Poselskiej (październik 2021), które wygrała koalicja ugrupowań konserwatywnych SPOLU¹⁷, odsuwając od rządzenia premiera Babiša. W deklaracji programowej rządu odnośnie do polityki zagranicznej zarysowano chęć rewizji stosunków z Chinami i Rosją, uzasadniając to m.in. powrotem do koncepcji polityki zagranicznej lansowanej za czasów prezydenta Václava Havla – biorącej w dużym stopniu pod uwagę wsparcie dla demokracji i praw człowieka¹⁸. Zapewne nikt nie przewidywał wówczas, iż do rewizji kontaktów w Rosję będzie musiało dojść tak szybko.

Od początku rząd Fiali stanowczo wspierał Ukrainę. Było to widoczne jeszcze przed rozpoczęciem konfliktu, kiedy to władze czeskie zdecydowały o przekazaniu Ukrainie pocisków artyleryjskich o łącznej wartości 1,7 mln dolarów. W dniach 7–8 lutego z symboliczną wizytą w Kijowie i w Donbasie gościli ministrowie spraw zagranicznych Trójkąta Sławkowskiego (Czechy, Słowacja, Austria), jednoznacznie opowiadając się za integralnością terytorialną Ukrainy. Czeski minister spraw zagranicznych Jan Lipavský podkreślił, że aneksja Krymu była aktem nielegalnym, czym dał wyraz opinii rządu premiera Fiali¹⁹.

Szerokim echem medialnym odbiło się również udanie się 15 marca 2022 r. czeskiego premiera Fiali wraz z polskim szefem rządu Mateuszem Morawieckim, premierem Słowenii Janezem Janšą i prezesem Prawa i Sprawiedliwości

¹⁶ O. Plevák, *Prezydent Czech zrywa z „prokremlowskim” wizerunkiem. Chce osądzenia Putina*, euractiv.pl, 7.06.2022, www.euractiv.pl/section/grupa-wyszehradzka/news/zeman-czechy-putin-rosja-ukraina-sankcje [dostęp: 15.03.2023].

¹⁷ W skład koalicji SPOLU, która uzyskała prawie 28% poparcia, wchodziły ugrupowania ODS, KDU–ČSL oraz TOP 09. Koalicję rządową tworzy także koalicja Piraci–STAN (uzyskali 15,6% głosów). W sumie koalicja dysponuje 108 mandatami w 200-osobowej izbie. Pokonany ruch Babiša ANO uzyskał poparcie 27,1% głosujących przechodząc do opozycji.

¹⁸ *Programové prohlášení vlády České republiky*, leden, Praha 2022, s. 25, www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-Petra-Fialy.pdf [dostęp: 17.02.2023].

¹⁹ S. Czarnecki, *Republika Czeska wobec konfliktu rosyjsko-ukraińskiego*, „Komentarze IeŚ” 16.02.2022, nr 521(33/2022), <https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2022/02/ies-komentarze-521-33-2022.pdf>. W momencie, kiedy miała miejsce wizyta ministra Lipavského na Ukrainie, prezydent Zeman ciągle nie wierzył w możliwość rosyjskiej agresji.

Jarosławem Kaczyńskim wspólnym pociągiem do Kijowa na spotkanie z prezydentem Wołodymyrem Zeleńskim²⁰. Wyjazd ten należy traktować raczej w kategoriach psychologicznego wsparcia dla ukraińskiej obrony przed agresorem, wyrażenia z nią solidarności. Realnie skutki wyjazdu były bowiem żadne.

Rząd Fiali szybko podjął także decyzje o wsparciu wojskowym dla Ukrainy, np. 26 lutego rząd zdecydował o pomocy w postaci karabinów szturmowych, pistoletów podręcznych, karabinów maszynowych i snajperskich. Wartość pomocy wyniosła ponad 188 mln koron (ponad 36 mln zł)²¹. Był to jedynie wstęp do dalszej pomocy pod tym względem. Według danych ministerstwa obrony Czech do lutego 2023 r. państwo czeskie udzieliło pomocy wojskowej o wartości ok. 10 mld koron (ok. 2 mld zł). Złożyło się na nią m.in. 38 czołgów, 55 bojowych wozów piechoty, 6 systemów obrony przeciwlotniczej, 4 helikoptery, 13 haubic samobieżnych, ponad 27 tys. pocisków artyleryjskich, 8 tys. broni przeciwpancernej, 30 tys. pistoletów czy też materiały niezbędne do ochrony zdrowia. Dodatkowo w lutym 2023 r. na terytorium Czech ćwiczyło ok. 4 tys. ukraińskich żołnierzy²².

Od 25 października 2022 r. obowiązuje zakaz wjazdu obywateli Rosji na terytorium Republiki, niezależnie od rodzaju wiz, jakie posiadają²³. Jest to konsekwencją czeskiej aktywności na forum Unii Europejskiej. W drugiej połowie 2022 r. Czechy sprawowały przewodnictwo w Radzie Unii Europejskiej, chcąc m.in. przekonać partnerów do wytrwałości w utrzymywaniu sankcji wobec Rosji oraz wspierać dążenia Ukrainy do zachowania integralności terytorialnej. Do głównych zadań przewodnictwa należało: radzenie sobie z kryzysem uchodźczym i powojenna odbudowa Ukrainy; bezpieczeństwo energetyczne; wzmocnienie europejskich zdolności obronnych, m.in. cyberbezpieczeństwa;

²⁰ *Fiala se s představiteli Polska a Slovinska setká se Zeleným i Šmyhalem, jejich vlak dorazil do Kyjeva*, iRozhlas, 5.03.2022, www.irozhlas.cz/zpravy-svet/fiala-kyjev-vlak-premieri-ukrajina-podpora_2203152117_til [dostęp: 18.12.2022].

²¹ M. Vala, *Vláda schválila další dar v podobě vojenského materiálu Ukrajině*, Ministerstvo obrany České republiky, 26.02.2022, <https://mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/vlada-schvalila-dalsi-dar-v-podobe-vojenskeho-materialu-ukrajine-233798> [dostęp: 15.10.2022].

²² *Desítky tanků a houfnic, stovky vozidel. Černochová bilancovala pomoc Ukrajině*, iDNESS.cz, 23.02.2023, www.idnes.cz/zpravy/domaci/ceska-pomoc-ukrajine-zbraniministerstvo-obrany-armada-jana-cernochova.A230223_081619_domaci_wass [dostęp: 23.02.2023].

²³ *Czechy całkowicie zamkną granice dla Rosjan*, Rzeczpospolita, 13.10.2022, www.rp.pl/polityka/art37231311-czechy-calkowicie-zamkna-granice-dla-rosjan [dostęp: 26.10.2022]. Wcześniej, 19 września, zakaz wjazdu dla Rosjan z wizami strefy Schengen wprowadziły Litwa, Łotwa, Estonia, Finlandia i Polska.

odporność strategiczna gospodarki europejskiej i odporność instytucji demokratycznych²⁴. W zasadzie wszystkie te punkty znajdowały się w zbieżności z konsekwencjami konfliktu na Ukrainie.

Czesi zastanawiali się także nad tym, co zrobić z rosyjskim kapitałem obecnym w tym państwie. Pierwotne działania rządu Petra Fiali koncentrowały się na zamrożeniu majątków rosyjskich obywateli i firm (o łącznej wartości kilkuset milionów koron). Brano pod uwagę także ich konfiskatę, lecz dotąd możliwości prawne w tym zakresie są ograniczone. Wyzwaniem jest sama inwentaryzacja tegoż majątku, tym bardziej że kapitał wpływa na konta w czeskich bankach za pośrednictwem firm zarejestrowanych np. na Cyprze. Przedstawiciel Instytutu Datlab, który przygotowywał na zlecenie rządu analizę rosyjskich firm w Czechach ocenia, iż zamrożone aktywa stanowią ok. 10% aktywów, którymi w Czechach dysponują rosyjscy oligarchowie²⁵. Jest to z pewnością temat niezamknięty, o którym jeszcze nieraz będzie można usłyszeć. Tylko konsekwentne podejście pozwoli na rzetelną ocenę i ewentualnie konfiskatę tychże aktywów. Przykładowo rosyjscy biznesmeni od lat kontrolują liczne nieruchomości w znanych uzdrowiskach, takich jak Karlowe Wary i Mariańskie Łaźnie. Według danych na koniec lipca 2022 r. wartość zamrożonych rosyjskich nieruchomości, udziałów w spółkach kapitału na rachunkach bankowych wyniosła 400 mln euro²⁶.

Konsekwencje gospodarcze

Tak jak w przypadku wielu innych państw także Republika Czeska została dotknięta problemami wynikającymi z sankcji gospodarczych wprowadzonych wobec Rosji. W konsekwencji prowadziło to do zachwiań ekonomicznych, co pierwotnie stało się widoczne na stacjach benzynowych, a następnie w cenach energii.

Przed wybuchem konfliktu czesko-rosyjskie kontakty gospodarcze były ważne dla obu partnerów, choć Rosja – pod względem obrotów

²⁴ *Výsledky českého předsednictví v Radě EU*, za: WayBack Machine, <https://wayback.archive-it.org/12090/20230320155400/https://czech-presidency.consilium.europa.eu/cs> [dostęp: 27.12.2024].

²⁵ S. Czarnecki, *Problemy z rosyjskim kapitałem w Republice Czeskiej: konfiskata czy zamrożenie?*, „Komentarze IES” 25.04.2022, nr 588(100/2022), <https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2022/04/ies-komentarze-588-100-2022.pdf>.

²⁶ *Czesi zamrozili gotówkę, nieruchomości Rosji za 400 mln euro*, w *Gospodarce*, 21.07.2022, <https://wgospodarce.pl/informacje/114762-czesi-zamrozili-gotowke-nieruchomosci-rosji-za-400-mln-euro> [dostęp: 23.10.2022].

handlowych – nie należała do najważniejszych partnerów Czech. W 2014 r. wzajemne obroty wyniosły 8,81 mld euro, czeski eksport opiewał na kwotę 4,1 mld euro, import 4,7 mld. W tym samym czasie obroty handlowe z Polską były prawie dwa razy wyższe²⁷. Z kolei w 2018 r. obroty handlowe z Federacją Rosyjską wyniosły 8,47 mld euro (czyli mniej niż cztery lata wcześniej), czeski eksport stanowił 3,49 mld, a import 4,98 mld euro. Rosja pod względem obrotów handlowych była dla Czech 11. partnerem. Dla porównania Polska, z którą obroty wyniosły 22,42 mld euro, była po Niemczech i Chinach trzecim partnerem Republiki²⁸. Spadek Rosji w zestawieniu krajów, z którymi Czechy handlowały, był wyraźny, bowiem jeszcze w 2013 r. państwo to zajmowało pod względem obrotów piąte miejsce²⁹.

Dane te wyraźnie przekonują, iż nie jest to partner wiodący, choć ważny – przede wszystkim jeśli weźmiemy pod uwagę, co Czechy importowały. Były to przede wszystkim surowce strategiczne: ok. 2/3 czeskiego importu z Rosji stanowiły ropa naftowa i gaz ziemny. W 2021 r. prawie 49% ropy sprowadzonej do Czech pochodziło z Rosji (na dalszych miejscach były Azerbejdżan i USA). Inne ważne artykuły sprowadzane z Rosji to metale podstawowe, aluminium, a także ogniwa paliwowe dla reaktorów jądrowych³⁰. Zauważalne było zatem znaczące uzależnienie Czech od rosyjskich surowców.

Obraz nieco zaciemniają statystyki, bowiem nie wszystkie biorą pod uwagę to, że surowiec importowany przez Czechy z Zachodu także z pochodzenia jest gazem rosyjskim. W praktyce maksymalna zależność Czech od gazu z Rosji szacowana była nawet na 97–98%, co sprawia, że jest to jedno z najbardziej niesamodzielnych państw Unii Europejskiej pod tym względem³¹. Po rosyjskim ataku problem ten stał się jednym z najważniejszych w debacie politycznej i społecznej. W praktyce dotyczył niezwykle istotnego zagadnienia, jakim był możliwy wpływ braku gazu zmiennego na odbudowę czeskiej

²⁷ *Zabranění obchod s vybranými státy v roce 2014*, <https://csu.gov.cz/docs/107508/8a-9dac9d-85c9-7b83-426e-68816f95607b/241015-1521.pdf> [dostęp: 30.01.2023].

²⁸ *Hlavní zahraničněobchodní partneři v roce 2018*, <https://csu.gov.cz/docs/107508/3d-b3ad66-422c-a7bb-21f4-0355847cc4bf/2410151905.pdf?version=1.0> [dostęp: 30.10.2022].

²⁹ M. Kavěnová, *Jak jsme obchodovali s Ruskem a s Ukrajinou*, Statistika & My, 21.04.2022, www.statistikaamy.cz/2022/04/21/jak-jsume-obchodovali-s-ruskem-a-ukrajinou [dostęp: 30.10.2022].

³⁰ *Ibidem*.

³¹ S. Czarnecki, *Republika Czeska: próby dywersyfikacji dostaw gazu*, „Komentarze IEŚ” 18.04.2022, nr 602(114/2022), <https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2022/05/ies-komentarze-602-114-2022.pdf>. Podobnie znaczący stopień uzależnienia od surowca ze wschodu wykazują Łotwa, Słowacja i Węgry.

gospodarki po kryzysie wywołanym pandemią Covid-19. Republika Czeska została zmuszona do rozważenia innych źródeł zdobycia tegoż surowca.

Wśród rozważanych opcji mowa była o wzroście wykorzystania skroplonego gazu LNG, a także biogazu. Czesi poważnie brali pod uwagę budowę terminala LNG pod Litomierzycami, prowadząc rozmowy na temat dostaw z Katar, a także z Polską, które dotyczyły zwiększenia możliwości sprowadzania takiego gazu przez terminal w Świnoujściu oraz budowę gazociągu Stork II z Kędzierzyna do Libhostu, który łączyłby systemy gazowe obu państw. Bierze się również pod uwagę produkcję biometanu, który produkowany w biogazowniach mógłby stanowić do 2035 r. 20% gazu zużywanego w kraju³².

Wszystkie te pomysły są nowe, niejako wymuszone sytuacją w Europie po 24 lutego 2022 r. Droga do ich realizacji jest długa i kosztowna, na pierwsze efekty przyjdzie czekać zapewne przynajmniej dwa, trzy lata (na dwa lata szacuje się czas budowy terminala LNG pod Litomierzycami). Niemniej wydaje się, że nie ma innej możliwości jak uniezależnienie się od dostaw z Rosji w możliwie szybki sposób.

Warto również zwrócić uwagę, że Czechy, podobnie jak inne państwa Unii, borykają się ciągle z problemami gospodarczymi, stanowiącymi w zasadzie ciąg dalszy po kryzysie Covid-19 (próby podźwignięcia gospodarki) oraz z inflacją, która jest tamże jedną z najwyższych w Europie. Problemy te, ważne i trudne do złagodzenia, stały się zresztą pożywką dla populistów żądających od czeskiego rządu zajęcia się bardziej problemami Czechów niż uchodźców z Ukrainy. Taki był wydzźwięk dużej manifestacji, do której doszło w Pradze pod koniec września 2022 r. Protestujący w liczbie, jak się szacuje, ok. 70 tys. domagali się ustąpienia rządu Fiali, zaprzestania przyjmowania uchodźców ukraińskich, a także wystąpienia Republiki z Sojuszu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej, wreszcie zawarcia porozumienia z Rosją, które prowadziłyby do dobrych stosunków³³. Były to żądania ekstremistyczne i nierealne, wskazujące jednak, iż w czeskim społeczeństwie liczne są także postawy odbiegające od ogólnego trendu wspierającego Ukrainę. Wśród organizatorów manifestacji dominowały ugrupowania pozaparlamentarne: Komunistyczna Partia Czech i Moraw, prawicowa partia Wolni (Svobodní) oraz ruch Trikolóra. Podobne protesty pojawiały się także w kolejnych miesiącach.

³² *Ibidem*.

³³ M. Hudema, *Nespokojenost a obavysou oprávněné. Oprávdvu kvůli tomu ale chceme podporovat extrémisty?*, Lidové Noviny, 29.09.2022, www.lidovky.cz/nazory/nazor-hudema-demonstrace-praha-vaclavske-namesti-protest-vlada-demise-extremisti-rusko-eu-nato.A220929_101523_In_nazory_hma [dostęp: 23.10.2022].

Konsekwencje społeczne

Pierwszym dostrzegalnym społecznym następstwem rosyjskiej agresji na Ukrainę była fala uchodźców, która dotarła również do Czech. Zarówno rząd w Pradze, jak i społeczeństwo pospieszyły z pomocą potrzebującym, co przybrało różne formy, generalnie porównywalne z tym, co miało miejsce np. w Polsce, wzięwszy pod uwagę rozmiary obu państw i liczbę uchodźców. Z czasem pomoc została poddana regułom prawnym. Dało też znać o sobie czeskie poczucie humoru, zauważalne szczególnie w okresie, kiedy Rosja przeprowadziła na opanowanych obszarach (obwody doniecki, ługański, chersoński i zaporoski) pseudoreferenda, w wyniku których obszary te miały być rzekomo przyłączone do Rosji.

Mimo że Czechy nie sąsiadują z Ukrainą, fala uchodźców w znaczącej liczbie dotarła także do tego państwa. Pod koniec czerwca minister spraw wewnętrznych Vit Rakušan szacował, że do Republiki w ciągu czterech miesięcy dotarło ok. 380 tys. Ukraińców, z tego już ok. 77 tys. miało znaleźć zatrudnienie. Brak danych pokazujących, ilu z nich opuściło Czechy, udając się dalej na zachód, nieco zaciemnia całościowy obraz³⁴. Inne dane wspominały o ok. 350 tys., zatem specjalnie nie odbiegały od liczb podawanych przez czeskie MSW. Z kolei dane Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. uchodźców (UNHCR), na dzień 1 kwietnia 2023 r. wskazują, iż w Czechach przyjęto ponad 504 tys. uchodźców z Ukrainy, co pod względem liczb bezwzględnych sytuuje to państwa na trzecim miejscu w Europie, po Polsce i Niemczech³⁵. Są to dane po roku od wybuchu konfliktu, kiedy to z czasem przybrał na sile przepływ w obu kierunkach: zarówno z Ukrainy, jak i na Ukrainę, bowiem wielu uchodźców w międzyczasie podjęło już decyzję o powrocie do ojczyzny. Nieco inne dane – na dzień 1 kwietnia 2023 r. – podawało MSW, według którego w Czechach miało być wówczas ponad 325 tys. uchodźców ukraińskich z czasową ochroną, najwięcej w stolicy³⁶.

³⁴ *Już ponad milion cudzoziemców w Czechach. „Nie przyjeżdżają, by nadużywać pomocy społecznej”*, tvn24.pl, 22.06.2022, <https://tvn24.pl/swiat/czechy-liczba-cudzoziemcow-przekroczyla-milion-nie-pryjezdza-by-naduzywac-pomocy-spolecznej-5760018> [dostęp: 22.10.2022].

³⁵ *Ukraine Refugee Situation*, Operational Data Portal, <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> [dostęp: 1.04.2023]. W Polsce wg tych danych miało znajdować się – pod czasową ochroną – biorąc pod uwagę systematykę UE, 1,581 mln Ukraińców, w Niemczech ponad 922 tys., w Rumunii prawie 108 tys., na Słowacji ponad 113 tys., a w Mołdawii ponad 106 tys.

³⁶ W Pradze miało być przyjętych ponad 79 tys., w Kraju Środkowoczeskim ponad 44 tys., *Příliv z Ukrajiny neustává. Do Česka dorazí 2,5 tisíce lidí týdně Zdroj*, iDNES.cz,

W pierwszych dniach po 24 lutego 2022 r. zauważalna była spontaniczna solidarność czeskiego społeczeństwa z potrzebującymi pomocy, angażowanie się w akcje pomocy, wspieranie Ukrainy i jej obywateli, którzy napływali do Republiki. Czeskie organizacje pozarządowe ogłaszały zbiórki środków pieniężnych mających służyć Ukrainie³⁷. Przykładowo organizacja Člověk v tísni zebrała w kilka dni 350 mln korun (prawie 68 mln zł). Do 7 marca, a więc w ciągu niespełna dwóch tygodni, w ramach tego rodzaju zbiorów zgromadzono 1,5 mld korun (ok. 292 mln zł)³⁸. Nigdy wcześniej tego rodzaju akcje nie cieszyły się aż takim zainteresowaniem ze strony społeczeństwa. Zebrane środki przeznaczono na zakup materiałów opatrunkowych, higienicznych, jedzenia, hełmów, kamizelek kuloodpornych, baterii i innych artykułów pierwszej potrzeby w tym czasie.

Czesi dali także wyraz swemu prywatnemu, pojedynczemu, zaangażowaniu. Przybrało to formę udostępniania mieszkań, wszechstronnej pomocy czy też oferowania miejsc pracy. Przyjmowanie ukraińskich uchodźców nie stanowiło punktu spornego. W badaniu opinii publicznej prowadzonym od marca do maja 2022 r. 75% pytanych uznało, że należy (lub raczej należy) przyjmować uchodźców, przeciwnego zdania było 23%. Była to zasadnicza zmiana spojrzenia czeskiego społeczeństwa. Jeszcze w 2015 r., czyli już po kryzysie rosyjsko-ukraińskim zakończonym aneksją Krymu, 49% ankietowanych było przeciwnych przyjęciu ewentualnych uchodźców, a 43% optowało za takim rozwiązaniem. Dopiero w przywołanym badaniu z 2022 r. podejście to drastycznie się zmieniło. Czesi niekoniecznie biorą jednak pod uwagę, iż Ukraińcy szukający schronienia mogliby na trwale zostać na obszarze Republiki. Taką ewentualność akceptowało jedynie 10% pytanych, z kolei aż 75% było zdania, że można im pomagać jedynie do momentu, w którym bezpiecznie będą mogli wrócić do ojczyzny³⁹. Uwzględniano fakt, że pomoc dla ludności ukraińskiej niesie za sobą koszty, dla niektórych były one zbyt wysokie.

5.04.2022, www.idnes.cz/zpravy/domaci/ukrajina-cesko-uprchlici-zeny-trh-prace-kraje.A230405_123009_domaci_svm [dostęp: 1.04.2023].

³⁷ K. Tomšů, *Češi přispívají Ukrajině. Vybraly se miliony*, Novinky.cz, 22.02.2022, www.novinky.cz/clanek/domaci-charity-vyhlasuji-sbirky-na-pomoc-ukrajine-40387969 [dostęp: 23.10.2022].

³⁸ *Na sbírky pro Ukrajinu lidé v Česku přispěli více než 1,5 miliardy, nejvíc v historii*, Aktuálně.cz, 7.03.2022, <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/na-sbirky-pro-ukrajinu-lide-prispeli-vice-nez-1-5-miliardy/r~25750bc29e0611ec8d900cc47ab5f122> [dostęp: 23.10.2022].

³⁹ *Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků z Ukrajiny – jaro 2022*, Centrum pro výzkum veřejného mínění, https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5540/f9/pm220708.pdf [dostęp: 21.10.2022].

Z czasem tak pozytywne nastawienie wobec Ukraińców nieco osłabło, lecz nadal większość społeczeństwa opowiadała się za wsparciem przybyszów.

Rząd czeski przewidywał, że kryzys uchodźczy będzie stanowił dla Czech obciążenie w wysokości 54 mld koron (ponad 10,5 mld zł)⁴⁰. Nie były to zatem koszty małe, co gorsza tego rodzaju wydatki mogły prowadzić do wzrostu nastrojów antyukraińskich/antyuchodźczych. W zasadzie jedyną siłą polityczną, która próbowała wykorzystywać ten fakt, była opozycyjna Wolność i Demokracja Bezpośrednia (Svoboda a přímá demokracie, SPD), dysponująca w czeskiej Izbie Poselskiej 20 mandatami (na 200 miejsc). Przykładem populistycznych wypowiedzi wskazujących na tego rodzaju zagrożenie jest wywiad z 15 lipca 2022 r. z liderem SPD Tomio Okamura, w którym wskazał, że rzekomo rząd czeski nie chce pomagać swoim obywatelom w kryzysie, a preferuje uchodźców ukraińskich⁴¹.

Na kryzys uchodźczy nałożył się w Czechach, jak już wspomniano, podobnie jak w innych państwach, kryzys ekonomiczny i rosnąca inflacja. Przybrało to formę m.in. drastycznego wzrostu cen wynajmu mieszkań, szczególnie w największych miastach. Powodowało to napięcia społeczne i presję związaną z tym, że znalezienie dostępnych dla uchodźców mieszkań stawało się trudne. Reakcją rządu czeskiego na to zjawisko była próba rozlokowania przybyszów z Ukrainy w poszczególnych regionach, aby mogła mieć z nimi do czynienia większość Czechów. Były to działania – w mojej ocenie – logiczne. Trudno byłoby oczekiwać, że uchodźcy będą rozlokowani tylko w Pradze i okolicach.

Komentatorzy zwracają uwagę, że przyjęcie tak licznej grupy uchodźców powinno być – z punktu widzenia państwa czeskiego – nie tylko problemem, ale przede wszystkim szansą na rozwój, swego rodzaju odpowiedzią na kwestie demograficzne czy brak rąk na rynku pracy⁴². Według tych ocen przekonanie najzdolniejszych Ukraińców do tego, aby zostali w Czechach, byłoby bezsprzecznie korzystne z punktu widzenia Pragi, choć oczywiście niekorzystne z punktu widzenia Kijowa. W tym momencie trudno odpowiedzieć

⁴⁰ T. Jirsa, *Czesi pomagają uchodźcom z Ukrainy, ale boją się kryzysu. Jak możemy się od siebie uczyć?*, Klub Jagielloński, 12.07.2022, <https://klubjagiellonski.pl/2022/07/12/czesi-pomagaja-uchodzcem-z-ukrainy-ale-boja-sie-kryzysu-jak-mozemy-sie-od-siebie-uczyc> [dostęp: 23.12.2022].

⁴¹ *Okamura: Vláda preferuje uprchlíky z Ukrajiny, českým občanům v krizi pomáhat nechce*, CNN Prima News/YouTube, 15.07.2022, www.youtube.com/watch?v=IU-YVqtYvk [dostęp: 30.10.2022].

⁴² T. Jirsa, *Czesi pomagają uchodźcom...*, *op. cit.*

na pytanie, czy faktycznie tak się stanie. Odpowiedź będzie uzależniona m.in. od rozwoju sytuacji na Ukrainie.

Ważną formę pomocy dla uchodźców zorganizowano również na rynku mediów. Informacje w języku ukraińskim nadawało Czeskie Radio, które przygotowało także aplikację mujRozhlas.cz⁴³. Czeska telewizja z kolei od połowy marca tłumaczyła na ukraiński główne wiadomości na swojej stronie internetowej. Udostępnione zostały także w sieciach kablowych ukraińskie stacje telewizyjne⁴⁴. Tego rodzaju oferta wyraźnie pokazywała, iż dużą wagę przywiązano do dotarcia do uchodźców z informacjami na żywo.

W drugiej połowie września 2022 r. na okupowanych częściowo obszarach Ukrainy Rosjanie przeprowadzili pseudoreferenda, których rezultaty miały decydować o włączeniu do Rosji. Wykorzystano przy tym argument, iż w dawnych czasach terytoria te stanowiły część Rosji.

Teoretycznie na wielu obszarach można by tego rodzaju „głosowania” przeprowadzić, co nie oznacza, że ich wyniki byłyby uznane. Czesi – nawiązując do tego, że Kaliningrad został w XIII w. założony i nazwany na cześć czeskiego króla Przemysła Ottołkara II – rozpoczęli internetową (i nie tylko) akcję ośmieszającą owe plany Rosji. Zwracano uwagę, iż obwód kaliningradzki powinien zostać przyłączony do Republiki Czeskiej, która w ten sposób zyskiwałaby dostęp do Bałtyku. Obwód miałby stać się nowym czeskim krajem samorządowym. W październiku 2022 r. przed rosyjską ambasadą w Pradze zorganizowano happening, podczas którego miało miejsce także „głosowanie” na temat przyłączenia „Kralovca” do Czech. 97,9% „głosujących” opowiedziało się za takim rozwiązaniem. Co ważne, liczba zwolenników była zbliżona do rezultatów rosyjskich pseudoreferendów⁴⁵.

Żart internetowy stał się w praktyce źródłem licznych memów wyśmiewających rosyjskie zachowanie na terenach wschodniej i południowej Ukrainy. Przez kilkanaście dni memy (zob. ryc. 1 i 2) były wszechobecne w internecie⁴⁶.

⁴³ *Český rozhlas zahájil živé vysílání v ukrajinštině*, Portál Českého rozhlasu, 2.03.2022, <https://informace.rozhlas.cz/cesky-rozhlas-zahajil-zive-vysilani-v-ukrajinstine-8693490> [dostęp: 22.10.2022].

⁴⁴ *Vodafone zařazuje do nabídky kabelové a internetové televize ukrajinskou stanici 1+1 International*, Digitální radio, 3.03.2022, <https://digital.rozhlas.cz/vodafone-zarazuje-do-nabidky-kabelove-a-internetove-televize-ukrajinskou-stanici-8694255> [dostęp: 22.10.2022].

⁴⁵ D. Skrzypiński, *„Referendum w sprawie Kralovca”. Czesi jednogłośnie za aneksją Kaliningradu*, Interia.pl, 11.10.2022, <https://wydarzenia.interia.pl/zagranica/news-referendum-w-sprawie-kralovca-chesi-jednoglosnie-za-aneksja-nId,6340452> [dostęp: 20.11.2022].

⁴⁶ *O anexi Kaliningradu žertem debatují i politici. „Pro., jsou Putin i Biden*, iDNES.cz, 4.10.2022 www.idnes.cz/zpravy/domaci/kaliningrad-rusko-exklava-anexe-kralovec

Świadczyło to o wysokim poczuciu humoru ich twórców i pokazaniu czeskiego nastawienia do rosyjskiej agresji. Całą akcją należy traktować z przymrużeniem oka, lecz jej satyryczne ostrze było z pewnością skutecznie skierowane.

Ryc. 1. Královecký kraj jako „nowy kraj samorządowy” Republiki Czeskiej

Źródło: Vojtech Nvotny/Facebook, za: B. Czuma-Hyk, *W sieci wrze ws. „czeskiego Kaliningradu”. Amerykanie też zakpili z Putina*, Radio Zet, 5.10.2022, <https://wiadomosci.radiozet.pl/swiat/W-sieci-wrze-ws.-czeskiego-Kaliningradu.-Amerykanie-tez-zakpili-z-Putina> [dostęp: 11.01.2023].

Ryc. 2. Prognoza pogody dla Republiki Czeskiej w „nowych granicach”

Źródło: Pavel Fornal/Twitter, za: N. Góraleczko, *Kaliningrad należy do Czech. Jak wyglądają pierwsze dni w nowym mieście*, Nowe Medium, 5.10.2022, <https://nowemedium.pl/rozrywka/smieszne/memy/memy-kaliningrad-nalezy-do-czech-jak-wygladaja-pierwsze-dni-w-nowym-miescie> [dostęp: 11.01.2023].

Podsumowanie

Kryzys spowodowany agresją Rosji na Ukrainę zapoczątkowany 24 lutego 2022 r. nie jest jeszcze zakończony. Szczególnie w pierwszych tygodniach spowodował on masową ucieczkę osób zagrożonych bezpośrednimi skutkami wojny. Wielu z nich szukało schronienia w Republice Czeskiej, według danych na 1 kwietnia 2023 r. było to ponad 504 tys. osób⁴⁷. Konflikt bezsprzecznie stał się problemem także dla Czech. Konsekwencje rosyjskiej agresji miały dla Czech wymiar polityczny, ekonomiczny i społeczny.

Od początku reakcja rządu premiera Petra Fiali nie pozostawiała pola do niedomówień. Czeski gabinet był zdecydowanym orędownikiem wszechstronnej pomocy dla Ukrainy i Ukraińców oraz wprowadzenia sankcji wobec rosyjskiego agresora. Przybrało to formę wsparcia politycznego (na różnych forach), a także realną pomoc w postaci sprzętu dla walczącej armii ukraińskiej. Swe nastawienie wobec Rosji zmienił także prezydent Zeman. Dotąd prorosyjsko nastawiony polityk stał się krytykiem Putina i jego agresywnej polityki.

Dostrzegalne stały się również konsekwencje gospodarcze konfliktu, zaburzącego stabilność gospodarek państw europejskich pod względem dostaw najważniejszych surowców (ropa naftowa, gaz ziemny). W następstwie wydarzeń rozpoczęto w Czechach dyskusję na temat dywersyfikacji dostaw i ewentualnych nowych źródeł pozyskiwania energii. Problem ten jest istotny, gdyż Republika Czeska należy do tych państw, które w najwyższym stopniu były uzależnione od dostaw gazu z Rosji.

Wreszcie istotne okazały się społeczne następstwa wydarzeń. Napływający uchodźcy zostali spontanicznie i pozytywnie przyjęci przez czeskie społeczeństwo. Pomoc dotyczyła podstawowych spraw: zapewnienia schronienia i głównych środków niezbędnych do funkcjonowania. Z czasem wielu Ukraińców znalazło pracę, co było zbawienne dla czeskiej gospodarki. Czesi chętnie angażowali się w zbiórki środków pieniężnych dla Ukrainy, co potwierdzało dojrzałość czeskiego społeczeństwa obywatelskiego.

Czeskie reakcje były zatem zbliżone do tych, które dały się zauważyć np. w Polsce. W przewidywalnej przyszłości nie należy oczekiwać pod tym względem zmian. Świadczy o tym wypowiedź nowego prezydenta Petra Pavla, który jest dumny z pomocy, jakiej udzieliło czeskie państwo i społeczeństwo, zapewnia o kontynuacji tej polityki, a miejsce dla Ukrainy widzi w NATO⁴⁸.

⁴⁷ Artykuł oddaje wiedzę autora na dzień 1 kwietnia 2023 r.

⁴⁸ *Czechy. Prezydent elekt dla PAP: miejsce Ukrainy jest w NATO*, Polska Agencja Prasowa, 1.02.2023, www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1529695%2CCzechy-prezydent-elekt-dla-pap-miejsce-ukrainy-jest-w-nato.html [dostęp: 25.03.2023].

Bibliografia

- Czarnecki S., *Problemy z rosyjskim kapitałem w Republice Czeskiej: konfiskata czy zamrożenie?*, „Komentarze IEŚ”, 25.04.2022, nr 588(100/2022), <https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2022/04/ies-komentarze-588-100-2022.pdf>.
- Czarnecki S., *Republika Czeska: próby dywersyfikacji dostaw gazu*, „Komentarze IEŚ” 18.04.2022, nr 602(114/2022), <https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2022/05/ies-komentarze-602-114-2022.pdf>.
- Czarnecki S., *Republika Czeska wobec konfliktu rosyjsko-ukraińskiego*, „Komentarze IEŚ” 16.02.2022, nr 521(33/2022), <https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2022/02/ies-komentarze-521-33-2022.pdf>.
- Czechy całkowicie zamkną granice dla Rosjan*, Rzeczpospolita, 13.10.2022, www.rp.pl/polityka/art37231311-czechy-calkowicie-zamkna-granice-dla-rosjan [dostęp: 26.10.2022].
- Czechy. Prezydent elekt dla PAP: miejsce Ukrainy jest w NATO*, Polska Agencja Prasowa, 1.02.2023, www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1529695%2Cczechy-prezydent-elekt-dla-pap-miejsce-ukrainy-jest-w-nato.html [dostęp: 25.03.2023].
- Czesi zamrozili gotówkę, nieruchomości Rosji za 400 mln euro*, wGospodarce, 21.07.2022, <https://wgospodarce.pl/informacje/114762-czesi-zamrozili-gotowke-nieruchmosci-rosji-za-400-mln-euro> [dostęp: 23.10.2022].
- Český rozhlas zahájil živé vysílání v ukrajinštině*, Portál Českého rozhlasu, 2.03.2022, <https://informace.rozhlas.cz/cesky-rozhlas-zahajil-zive-vysilani-v-ukrajinstine-8693490> [dostęp: 22.10.2022].
- Desítky tanků a houfnic, stovky vozidel. Černochová bilancovala pomoc Ukrajině*, iDNES.cz, 23.02.2023, www.idnes.cz/zpravy/domaci/ceska-pomoc-ukrajine-zbraniministerstvo-obrany-armada-jana-cernochova.A230223_081619_domaci_wass [dostęp: 23.02.2023].
- Důvěra vybraným politikům v mezinárodním kontextu – jaro 2022*, Centrum pro výzkum veřejného mínění, https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5534/f9/pm220624.pdf [dostęp: 22.10.2022].
- Fiala se s představiteli Polska a Slovinska setká se Zelenským i Šmyhalem, jejich vlak dorazil do Kyjeva*, iRozhlas, 5.03.2022, www.irozhlas.cz/zpravy-svet/fiala-kyjev-vlak-premieri-ukrajina-podpora_2203152117_til [dostęp: 18.12.2022].
- Groszkowski J., *Polityka Czech wobec Rosji – biznes i wartości*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 11.06.2014, www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-06-11/polityka-czech-wobec-rosji-biznes-i-wartosci [dostęp: 27.10.2022].
- Hlavní zahraničněobchodní partneři v roce 2018*, <https://csu.gov.cz/docs/107508/3d-b3ad66-422c-a7bb-21f4-0355847cc4bf/2410151905.pdf?version=1.0> [dostęp: 30.10.2022].
- Hudema M., *Nespokojenost a obavy jsou oprávněné. Opravdu kvůli tomu ale chceme podporovat extremisty?*, Lidové Noviny, 29.09.2022, www.lidovky.cz/nazory/nazor-hudema-demonstrace-praha-vaclavske-namesti-protest-vlada-demise-extremisti-rusko-eu-nato.A220929_101523_in_nazory_hma [dostęp: 23.10.2022].
- Jirsa T., *Czesi pomagają uchodzić z Ukrainy, ale boją się kryzysu. Jak możemy się od siebie uczyć?*, Klub Jagielloński, 12.07.2022, <https://klubjagiellonski.pl/2022/07/12/>

- czeski-pomagaja-uchodzcom-z-ukrainy-ale-boja-sie-kryzysu-jak-mozemy-sie-od-siebie-uczyc [dostęp: 23.12.2022].
- Juž ponad milion cudzoziemców w Czechach. „Nie przyjeżdżają, by nadużywać pomocy społecznej”, tvn24.pl, 22.06.2022, <https://tvn24.pl/swiat/czechy-liczba-cudzoziemcow-przekroczyla-milion-nie-przyjezdza-by-naduzywac-pomocy-spolecznej-5760018> [dostęp: 22.10.2022].
- Kavěnová M., *Jak jsme obchodovali s Ruskem a s Ukrajinou*, Statistika & My, 21.04.2022, www.statistikaamy.cz/2022/04/21/jak-jsume-obchodovali-s-ruskem-a-ukrajinou [dostęp: 30.10.2022].
- Koźbial K., *Czeska Partia Piratów jako nowe ugrupowanie w systemie partyjnym Czeskiej Republiki*, [w:] *Postulaty polityczne i wyborcze partii politycznych*, red. A. Kruk, Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra 2021, s. 163–178.
- Milosz Zeman: *sankcje Zachodu wobec Rosji zwiększają popularność prezydenta Putina*, Jedynka Polskie Radio, 24.01.2015, <https://jedynka.polskieradio.pl/artukul/1360730> [dostęp: 27.10.2022].
- Na sbírky pro Ukrajinu lidé v Česku přispěli více než 1,5 miliardy, nejvíc v historii*, Aktuálně.cz, 7.03.2022, <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/na-sbirky-pro-ukrajinu-lide-prispeli-vice-nez-1-5-miliardy/r~25750bc29e0611ec8d900cc47ab5f122> [dostęp: 23.10.2022].
- O anexi Kaliningradu žertem debatují i politici. „Pro, jsou Putin i Biden*, iDNES.cz, 4.10.2022 www.idnes.cz/zpravy/domaci/kaliningrad-rusko-exklava-anexe-kralovec-vtip-zdechovsky-kalousek-twitter-internet.A221004_124639_domaci_klf [dostęp: 20.11.2022].
- Občané o vztazích ČR s některými zeměmi – listopad/prosinec 2021*, Centrum pro výzkum veřejného mínění, <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/mezinarodni-vztahy/5532-obcane-o-vztazich-cr-s-nekterymi-zememi-listopad-prosinec-2021> [dostęp: 20.01.2023].
- Ogrodnik Ł., *Komplikacje w stosunkach Czech z Rosją*, „Biuletyn PISM” 16.12.2019, nr 179(1927), www.pism.pl/upload/images/artykuly/fcfab0f3-7a93-4489-a360-f058e154b5f8//1576664784100.pdf.
- Ogrodnik Ł., *Kryzys relacji czesko-rosyjskich siedem lat po wybuchach w Vrběticach*, „Komentarz PISM” 21.04.2021, nr 33/2021, www.pism.pl/upload/images/artykuly/d681ff56-028b-41ec-9534-98aa749efa47//1619006692420.pdf.
- Okamura: *Vláda preferuje uprchlíky z Ukrajiny, českým občanům v krizi pomáhat nechce*, CNN Prima News/YouTube, 15.07.2022, www.youtube.com/watch?v=IU-YVqvtYvk [dostęp: 30.10.2022].
- Pędziwol A., *Konflikt Czechy-Rosja. Nic już nie będzie tak samo*, Deutsche Welle, 23.04.2021, www.dw.com/pl/konflikt-czechy-rosja-nic-ju%C5%BC-nie-b%C4%99dzie-tak-samo/a-57306989 [dostęp: 20.10.2022].
- Plevák O., *Prezydent Czech zrywa z „prokremlowskim” wizerunkiem. Chce osądzenia Putina*, euractiv.pl, 7.06.2022, www.euractiv.pl/section/grupa-wyszehradzka/news/zeman-czechy-putin-rosja-ukraina-sankcje [dostęp: 15.03.2023].
- Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků z Ukrajiny – jaro 2022*, Centrum pro výzkum veřejného mínění, https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5540/f9/pm220708.pdf [dostęp: 21.10.2022].

- Prezydent Czech: Myliłem się. Putin to szalenciec, trzeba go odizolować*, Rzeczpospolita, 24.02.2022, www.rp.pl/dyplomacja/art35749821-prezydent-czech-mylilem-sie-putin-to-szalenciec-trzeba-go-odizolowac [dostęp: 26.10.2022].
- Prezydent Czech spotkał się w Rosji z Władimirem Putinem. Mówił o zakończeniu sankcji*, Gość Niedzielny, 21.11.2017, www.gosc.pl/doc/4330710.Prezydent-Czech-spotkal-sie-w-Rosji-z-Wladimirem-Putinem-Mowil [dostęp: 26.10.2022].
- Príliv z Ukrajiny neustáva. Do Česka dorazí 2,5 tisíce lidí týdně* Zdroj, iDNES.cz, 5.04.2022, www.idnes.cz/zpravy/domaci/ukrajina-cesko-uprchlici-zeny-trh-prace-kraje.A230405_123009_domaci_svm [dostęp: 1.04.2023].
- Programové prohlášení vlády České republiky*, leden, Praha 2022, www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-Petra-Fialy.pdf [dostęp: 17.02.2023].
- Sympatie české veřejnosti k některým zemím – listopad/prosinec 2021*, Centrum pro výzkum veřejného mínění, https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5499/f9/pm220202.pdf [dostęp: 20.10.2022].
- Syruček M., *Prezidenti. Jejich role a odpovědnost*, Brána, Praha 2018.
- Szoszyn R., *Zeman: znieść sankcje wobec Rosji*, Rzeczpospolita, 16.02.2016, www.rp.pl/swiat/art3908251-zeman-zniesc-sankcje-wobec-rosji [dostęp: 28.11.2022].
- Tomšů K., *Češi přispívají Ukrajině. Vybraly se miliony*, Novinky.cz, 22.02.2022, www.novinky.cz/clanek/domaci-charity-vyhlasuji-sbirky-na-pomoc-ukrajine-40387969 [dostęp: 23.10.2022].
- Ukraine Refugee Situation*, Operational Data Portal, <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> [dostęp: 1.04.2023].
- Vala M., *Vláda schválila další dar v podobě vojenského materiálu Ukrajině*, Ministerstvo obrany České republiky, 26.02.2022, <https://mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/vlada-schvalila-dalsi-dar-v-podobе-vojenskeho-materialu-ukrajine-233798> [dostęp: 15.10.2022].
- Vodafone zařazuje do nabídky kabelové a internetové televize ukrajinskou stanici 1+1 International*, Digitální radio, 3.03.2022, <https://digital.rozhlas.cz/vodafone-zarazuje-do-nabidky-kabelove-a-internetove-televize-ukrajinskou-stanici-8694255> [dostęp: 22.10.2022].
- WayBack Machine, <https://wayback.archive-it.org/12090/20230320155400/https://czech-presidency.consilium.europa.eu/cs> [dostęp: 27.12.2024].
- Zabraniční obchod s vybranými státy v roce 2014*, <https://csu.gov.cz/docs/107508/8a-9dac9d-85c9-7b83-426e-68816f95607b/241015-1521.pdf> [dostęp: 30.01.2023].

The Czech Republic *vis-à-vis* the 2022 Russian aggression against Ukraine. Political, economic and social consequences

Russia's aggression against Ukraine also had a significant impact on the Czech Republic. It was mainly visible in three dimensions: political, economic and social. The Czech authorities and society firmly took the side of the Ukrainian state and its citizens. A consequence of this was the political and military support and assistance provided by Czech society to

Ukrainian refugees arriving in the Czech Republic. One consequence of the war was also temporary economic problems, caused by the Republic's dependence on Russian raw materials. The election of a new head of state in January 2023 certainly did not change Czech attitudes towards the conflict and its victims.

Keywords: Czech Republic, Ukraine, Russia's aggression of 24 February 2022, refugees from Ukraine, Královec

Republika Czeska wobec rosyjskiej agresji na Ukrainę z 2022 roku.

Konsekwencje polityczne, gospodarcze i społeczne

Agresja Rosji na Ukrainę wywarła także znaczący wpływ na Republikę Czeską. Był on widoczny głównie w trzech wymiarach: politycznym, gospodarczym i społecznym. Czeskie władze i społeczeństwo zdecydowanie stanęły po stronie państwa ukraińskiego i jego obywateli. Konsekwencją tego było wsparcie polityczne i militarne, a także pomoc udzielana przez czeskie społeczeństwo uchodźcom ukraińskim przybywającym do Czech. Jednym z następstw wojny były również przejściowe problemy gospodarcze, spowodowane uzależnieniem Republiki od rosyjskich surowców. Wybór nowej głowy państwa w styczniu 2023 r. z pewnością nie spowoduje zmiany w czeskiej postawie wobec konfliktu i jego ofiar.

Słowa kluczowe: Republika Czeska, Ukraina, agresja Rosji z 24 lutego 2022 r., uchodźcy z Ukrainy, Královec